

У српском језику више од 8. 000 турцизама

Турске речи ушле у српски језик пре више векова и одомаћиле се. И Вук задржао турцизме у језику, па и данас, немајући замену, пијемо чај, ракију и кафу

СИЈАСЕТ је турских речи у српском језику: дућан, хајдук, кеса, џеп, шећер, бекрија, бећар, дуван. А боја, бубрег, лимун, бадем, мајмун, шал, памук, сапун... - све су то српске речи. Али и турске... Језик се не може ставити под стаклено звоно. Он је жив, подложен утицају и, као такав, променљив. Језици примају од других језика, поготово ако су у блиском контакту. А с Турском смо више од 500 година живели „у блиском контакту“.

Наш истакнути оријенталиста Олга Зиројевић, која истражује феномен утицаја турског на српски језик, сматра да се у прошлости употребљавао далеко већи број турцизама. Помиње се више од осам хиљада. Задржали су се и данас у многим областима живота. Турски је утицао на српски више него иједан други језик.

Јорган, кафа, кафана, кашика, ракија, чарапа, пара, боја, пекмез, кајмак, сарма, чардак, капија, баксуз, комшија, речи су за које у српском нема еквивалента - осећамо их и као своје. Али многе речи, како тврди Олга Зиројевић, попримиле су временом другачија значења од изворног, па „сијасет“, који изворно значи „политика“, у српском језику означава „много“, „велики број“. Мало нас зна да јатак (онај који скрива хајдуке) у изворном значењу заправо је „кревет“, „постеља“.

Турцизми су ушли у свакодневни живот: тако једемо сарму, буреку, пилав, ђевапчиће, пијемо чај, ракију, кафу, сладимо се баклавом, тулумбама. На столу нам је ћаса, тестија, џезва, филџан, бакрач, ђевђир. А у кући сандук, мердевине, ћилим, фуруна. Пред кућом је капија, а на крову оџак. На крају сокака је и ћорсокак, душманин не може бити ортак, а јавашлук у комшилуку чист је баксузлук.

Турски суфикси су се до те мере одомаћили да се додају српским речима, па и онима релативно новим у језику. Може ли се замислити Андрићева „На Дрини ћуприја“ без турцизама - један се налази и у самом наслову?

- Елементи оријенталног, у овом случају османског културног наслеђа, одавно представљају интегрални део српског и у ширем смислу балканског културног идентитета - каже проф др Дарко Танасковић, оријенталиста. - Турцизми су један од најзначајнијих сегмената тог културног наслеђа. Они су задржали комуникацијску актуелност, без обзира на то што је опсег употребе турцизама у новије време знатно смањен.

Турцизме је и Вук Караџић задржао у језику као његову живу и у много чему незаменљиву компоненту.

- Они језику дају експресивност, стилски га боје, чине га богатијим - каже Танасковић. Доказ су позитивне димензије културног наслеђа из османског доба. Али то, наравно, нема везе са обнављањем неоосманистичких идеолошких претензија својствених наступању турске политике на Балкану.

А о турским серијама које су преплавиле нашу телевизију, Танасковић каже:

- Оне су вишеструко културно осиромашујуће и штетне!

Језик је створ, млад и матор истовремено - каже писац Зоран Петровић:

- Када данас чујем, а чујем ретко, који од турцизама, помислим две ствари: прво - како је моја баба Савка из Врања, која је, уосталом, лично познавала Коштану, говорила живописним језиком. Тако и ја данас радије улазим у своју авлију, кроз своју капију, на свој доклат, захвалан својој мајци, оној Савкиној ћерки, због које никада нисам ни смео да помислим да уступим породичну кућу за изградњу више породичних станова, јер она неће да живи без авлије, бакче и шедрвана, па макар зимовала у мемли, апсани и ћереу, који јој је оставио њен муж Радосав, шумадијско сељаче, са партизанским искуством и никаквим потребама.

И шта ја да мислим о језику, о турцизмима, посрбицама и тако томе? - пита се у свом препознатљивом тону писац, и каже:

- А шта да мисле моји клинци, који говоре: екстра, врх, и свирају неки хеви-метал који данас лупа по Лондри, а сутра ће и овде. Као писац знам само једну ствар: свака је реч добра, као уосталом и куглични лежај, ако легне на своје место, а то ће вам потврдити било који механичар.